והעלייה[א]: **מתני'** א לא יפתח אדם חנות של נחתומים וחנות של צבעים תחת אוצרו של חברו ולא רפת בקר (א) באמת ביין התירו אבל לא רפת בקר ב חנות שבחצר יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הנכנסין ולא מקול היוצאין [ג]אבל עושה כלים ויוצא ומוכר בשוק [א] ואינו יכול למחות בידו ולומר לו איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הרחיים ג ולא מקול התינוקות: **גמ'** תנא אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר מותר תנא ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו א"ר יוסף האי חמרא דידן אפילו קוטרא דשרגא נמי קשיא ליה א"ר ששת ואספסתא כי רפת בקר דמיא: א חנות שבחצר יכול למחות בידו וכו' מ"ש רישא ומ"ש [א] סיפא אמר רבא ב סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת יהושע בן גמלא ואילך שתיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך ומכניסין אותן כבן (ב) [ב] שש כבן [ג] שבע א"ל רב לרב שמואל בר שילת [ד] עד בר שית לא תקביל מכאן ואילך קביל ואספי ליה כי תורא וא"ל רב לרב שמואל בר שילת כי מחית ליה לינוקא לא תמחיה אלא בערקתא דמסאנא דקארי קארי ודלא קארי ליהוי צוותא לחבריה אמר רבא מתקנת יהושע בן גמלא ואילך לא ממטינן ינוקא ממתא למתא אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן ואי מפסיק נהרא לא ממטינן ואי איכא תיתורא ממטינן גמלא לא ממטינן זימנין דמיקרי ונפל אמר רבא [ב] ד סך מקרי דרדקי עשרין וחמשה ינוקי ואי איכא חמשין מותבינן תרי ארבעין מותבינן ליה ריש [ג] דוכאנא ומסייעינן ליה ממתא אמר רבא האי מקרי ינוקא דגריס ואיכא אחרינא דגריס טפי מיניה לא מסלקינן ליה דילמא אתי לאיתרשולי ורב דימי מנהרדעא אמר כ"ש [ה] דדייק טפי דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה ואמר רבא הני תרי מקרי דרדקי חד גריס ולא דייק וחד דייק ולא גריס מותבינן דגריס ולא דייק ושבישתא ממילא נפקא רב דימי מנהרדעא אמר מותבינן דדייק ולא גריס (א) ושבישתא דעאל עאל: גרסינן בפרק כל כתבי הקדש[ז] אמר ר"ל משום ר' יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תינוקות של בית רבן א"ל רב פפא לאביי דידי ודידך מאי א"ל אינו דומה הבל שאין בו חטא להבל שיש בו חטא ואמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בה"מ ואמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה כך מקובל אני מאבותי כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה ואמרי לה מחרימין אותה אמר רבא [ג]מיקרי (ג) דרדקי דפשע בינוקי (ד) ושתלא דאפסיד שיתליה וטבחא דנביל ליה לחיותא [ואומנא] וספר מתא דטעי מסלקינן להו בלא אתרייתא מאי טעם כולן כמותרין ועומדין הן כללא דמלתא כל פסידא דלא הדר כמותרה ועומד הוא תניא אחד י מבני חצר שביקש ליעשות רופא אומן גרדי ומלמד תינוקות

משמע דלא מחמרינן טפי כיון [דלא] אשכחן בהו חלוקה מידי: **מתני'** לא יפתח. מפני שההבל והעשן מזיק לכל מיני תבואה שבאוצר וכן ריח רע של רפת בקר אלא שלענין יין מותר שההבל אינו מזיקו אבל ריח הרפת מזיקו: חנות שבחצר. השותפין: מקול הנכנסים. לאו דוקא משום הקול דלישנא בעלמא הוא דנקט אלא מפני שמרבה עליהם הדרך והכי מוכח בירושלמי [בשמעתין הל"ג] דיכול למימר ליה אינון אזלין ואתו הכא בעו לך ולא משכחית לך והם מרבים עליהם את הדרך [כ]: ד)משום דכיון דאין הניזק מזומן לקבל הנזק עד לאחר זמן שרי דלא מיקרי מזיק אא"כ מזיקו מיד דהוי גיריה ממש וכרבי יוסי אבל בכה"ג שרי ועל הניזק להרחיק את עצמו ואם בעל האוצר התחיל לכבד ולרבץ או לעשות חלונות בעלייתו לצורך אוצרו או שבנה ממש עליה לצורך אוצר ואפילו נתן בתוכו תמרי ורמוני ובין כך ובין כך עשה זה חנות תחתיו אינו יכול למחות בו משום דבעיא זו סלקא בתיקו [דף כ:] אי מיקרי זה תחלת אוצר או לא וכיון שכן הוי חומרא לתובע וקולא לנתבע והכי אמרינן בגמרא בעי אביי כיבד וריבץ לאוצר מהו ריבה בחלונות מהו בנה עלייה ע"ג ביתו מהו בעי רב הונא ריה בדרב יהודה תמרי ורמוני מאי תיקו וטעמא משום דעיקר אוצר הוא ממין תבואה או יין ושמן: ה)[באמת ביין וכו': **גמ'** תנא ביין התירו מפני שמשביחו ולא רפת בקר מפני שמסריחו אמר רב יוסף וכו']. מפני שההבל משביחו: האי דידן. יין של בבל אפילו הבל הנר מחמיצו: אספסתא. היא שחת של תבואה מחמת שהוא לח מתחמם ומעלה סרחון: חנות שבחצר וכו' מ"ש רישא. דמצי למימר איני יכול לישן ומאי שנא סיפא דלא מצי למימר איני יכול לישן מקול התינוקות דקא סלקא דעתך דתינוקות אלו באים לקנות יין ושמן בחנות: [גמ' אמר אביי סיפא אתאן לחצר אחרת א"ל רבא אי הכי ליתני בחצר אחרת מותר אלא אמר רבא סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן. פי'] אמר אביי סיפא דאמר שאינו יכול למחות מיירי בחצר אחרת ולענין דינא נפקא לן דמבוי אין בו טענת ריבוי הדרך דכבר פירשנו לעיל דקול לאו דוקא אלא משום ריבוי הדרך הוא וא"כ כיון דהכא אמר אביי דבחצר אחרת אינו יכול למחות ש"מ דמבוי אין בו טענת ריבוי הדרך דאע"ג דפרכיה רבא [נ] לאוקימתיה דאביי לעיקר דינא לאו פרכיה אמר המחבר ז"ל [נל"ע] דלעיל [בפ"ק סי' תרמח] כתבנו בקש להחזיר פתחו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו משום ריבוי הדרך ושמא נחלק בין רבוי הדרך דאתו מעלמא [מ] לרבוי הדרך של מבוי אחר שאינן צריכין להם לא לקנות ולא למכור ע"כ: לתינוקות של בית רבן ומתקנת וכו'. שאע"פ שהיה יכול ללמדם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות המיוחדין לכך אפילו הכי לא מטרחינן ליה אלא לסייע בהעמדת התקנה כדי שיהיו המלמדין מצויים: ודלא קרי אין לך רשות לסלקו מלפני הספר אלא ישב בחבורה עם חבריו וסוף אפשר שיתן לבו: מתקנת יהושע בן גמלא ואילך. שהתקין להושיב מלמדים בכל עיר ועיר: לא ממטינן ינוקא. אפילו אין בעיר כ"ה תינוקות וכי אמרינן סך מקרי דרדקי היינו שדי להם במלמד אחד אבל מ"מ אם אין שם סך זה חייבין לשכור מלמד ולא להוליכם לעיר אחרת ללמוד לילך ולחזור תמיד פן יקראנו אסון ואפילו בעיר מבי כנישתא לבי כנישתא היכא דאיכא סכנה כגון דאיכא נהרא וליכא תיתורא דהיינו גשר אלא גמלא דהיינו פלאנק"א בלע"ז וכן הא דאמרינן ארבעים מותבינן ריש דוכנא ובני העיר נותנים שכרו לאו למעוטי אי הוו ארבעים חסר אחת דלא מותבינן ריש דוכנא דהא אמרן דסך מקרי דרדקי כ"ה [נ] אלא לומר דאם יש יותר מארבעים מותבינן שנים והא דאמרינן לחמשים תרי [ס] דדי נמי בכך כן פי' ה"ר יונה בשם רבותיו זכר צדיקים קדושים לברכה ואפילו אם שכרוהו סתם כתב ז"ל שבני העיר נותנין שכר ריש דוכנא דמסתמא על דעת שיושיבו אצלו ריש דוכנא שכרוהו: ריש דוכנא. איש מבין שומע מפי המלמד עם התינוקות וחוזר ומשגיר להם עד שתהיה שגורה בפיהם: לאיתרשולי. להתפאר בלבבו לא ימצאו כמוני: קנאת סופרים. הראשון יתחזק בלמודו והשני יפחד פן יחזירוהו ויעסוק יותר: שבשתא דעל על. כדחזינן ביואב [דף כא:] שלמדו רבו זכר ומש"ה לא הרג הנקבות ורבו ידע שהיה בסגול דמש"ה בעי למקטליה דכה"ג הוי מלאכת השם רמיה דהוה ידע ולא אשגח דאי לא ידע מאי הוה ליה למעבד וכל שכן בדלא גמיר המלמד דודאי שבשתא דעל על כן כתב הרנב"ר בשם המפרשים ז"ל: פסידא דלא הדר. מה שהמלמד מתבטל וכן שתלא שהוא נוטע כרמים אע"ג שישלם הנטיעות שפשע בהן אינו משלם הפסד הריוח שהיה לו אם גדלו והצליחו והשוחט וניבלה אע"פ שמשלם מ"מ הוי פסידא דלא הדר היכא שהזמין אורחים על סמך בהמה זו דלא קי"ל כרשב"ג דאמר פרק המוכר פירות (דף צג:) נותן לו דמי בשתו ודמי בושת אורחיו וכן אומן [ע] אם הקיז וחלה אינו משלם לו צער חליו וסופר מתא שטעה לכתוב במקום מאתים מנה אין משלם הפסד דגרמא בעלמא הוא: **גרסינן** בפרק כל כתבי הקדש (דף קיט:) אמר רשב"ל משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של

רש"י

פירוש שאומר הרבה תנאים בשיטה אחת וכה"ג לית הילכתא כשום חד מינייהו: **מתני'** ביין. אם היה אוצר של יין התירו לפתוח תחתיו חנות של נחתומין וצבעים שאין העשן קשה ליין: **ולא רפת בקר.** קשה ליין: [ו] **כיבד** וריבץ גגו לצורך אוצר ולא הספיק להכניס בו פירות תבואה עד שזה פתח חנותו תחתיו מי הוי כקדם אוצר או לא: **ריבה בה חלונות.** דגלי אדעתיה דלאוצר עשוי שיכנס אויר כדי שלא תרקב התבואה: **בנה עליה.** על גגו ורגילים לבנותו לאוצר: **תמרי ורמוני.** מי הוי התחלת האוצר בתמרים ורמונים אם הכניסם שם או דוקא ביין ושמן ותבואה: **קוטרא דשרגא.** עשן העולה מן הנר: **מתני'** **לא מקול התינוקות.** סלקא דעתך הבאים לקנות יין ושמן וכה"ג: **גמ'** **מאי שנא רישא.** דקתני יכול למחות: **יהושע בן גמלא.** כהן גדול היה בימי בית שני: **רב שמואל בר שילת.** מלמד תינוקות היה: **וספי ליה.** האכילהו והשקהו [ז]: **כי תורא.** כשור שנותנים לו עול על צוארו: **לא תמחיה אלא בערקתא דמסאני.** ברצועות מנעל מכה קלה שלא יזיק: **ליהוי צוותא.** אינך זקוק לייסרו יותר מדאי אלא ישב אצל האחרים בצוות וסופו לתת לב: **מתקנת יהושע בן גמלא ואילך.** שתיקן מלמדי תינוקות בכל עיר: **לא ממטינן ינוקא.** מעיר לעיר פן יקראנו אסון בדרך: **תיתורא.** גשר רחב: **גמלא.** לוח קצרה: **סך מיקרי דרדקי.** מנין תינוקות הראויין למלמד אחד: **ריש דוכנא.** שומע עם התינוקות מן המלמד וחוזר ומשגירו בפי התינוקות ואותו ריש דוכנא נוטל שכר מבני העיר: **אתי לאיתרשולי.** יתפאר בלבו שאין טוב ממנו ולא ירא פן יעבירוהו ויתרשל בלימודו: **דדייק טפי.** [ח] שדואג מאותן שסילקוהו [ט] פן יבאישנו בעיני בני העיר: **דגריס.** שלומד הרבה ואינו מדקדק: **שתלא.** נוטע כרמים למחצה: **אומנא.** מקיז דם: **ספר מתא.** לבלר: **כמותרין ועומדין דמו.** שאם יקלקלו מסלקינן להו בלא התראה אפילו לא התרו בהן מקודם לכן: **כל פסידא דלא הדר.** כגון אלו דאמר שנתנבלה הבהמה או הרג המקיז או כתב [י] הסופר ס"ת בטעות: **רופא.** מוהל: **אומן.** מקיז

עין משפט נר מצוה

תרסב–תרסה

א מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טוש"מ סי' קנו: ב מיי' פ"ב מהל' ת"ת סמג עשין יב טוי"ד סי' רמה: ג מיי' פ"י מהל' שכירות טוי"ד סי' רמה: ד מיי' פ"ו מהל' שכנים סמג עשין פב טוש"מ סי' קנו:

מסורת הש"ס

א) ד' קיח: ב) בכל דפו"י ליתא כאן תי' אבל ולקמן הגי' אבל אינו יכול וכו' ג) דף קיט: ד) דיבור בפני עצמו וקאי על הברייתא תנא אם היתה רפת בקר קודמת כו' ה) גי' ד"ת:

קובץ הגהות

ב"ח (א) נ"ל דשבשתא:

מא"י [א] נ"ב דסלקא דעתך דתינוקות דסיפא מיירי שבאין לקנות ומש"ה פריך מ"ש אבל מפטיש וריחים לא פריך דאין שם נכנסין ויוצאין דמי שיש לו חטין נותן לבעל הריחים. וכן פטיש. תוס': [ב] נ"ב פי' בבריא: [ג] נ"ב פי' בכחוש: [ד] נ"ב והא דתנן כבן חמש למקרא היינו בבריא לגמרי. תוס': [ה] בקל' נוסח' דגרים: [ו] נ"ב שייך לגמ': [ז] נ"ב תורה בע"כ: [ח] נ"ב כשחשבנוהו טפי: [ט] שסילקוהו מפניו פן יביישני כל"ל: [י] נ"ב והתוס' פירשו בסופר שטרות דבס"ת ליכא פסיד' דהא יכול להגיהו: [כ] נ"ב ונ"ל ואם הרפת בקר קודם לאוצר מפרש בגמ' שמותר משום כו': [ל] נ"ב דאמר רבא א"ה ליתני בחצר אחרת מותר: [מ] נ"ב לקנות: [נ] נ"ב אינון: [ס] נ"ב לאשמועינן: [ע] נ"ב ונ"ע דלעיל פי' הנ"י מוהל תינוקות:

חו"י (א) נ"ב נל"ע דה"ל להקדים באמת ביין התירו מקמי ולא רפת בקר ולא הוצרך למ"ש ולא רפת בקר: (ב) נ"ב כתובות דף נ' ע"א: (ג) נ"ב פי' שלא השגיח עליהם שילמדו ומניחם בטלים ול"ק ממ"ש רבא לעיל שבשתא ממילא נפקא עי' בתוס' והכי מסתברא ממ"ש דפשע והתראה ודו"ק ובפרק המקבל כתב בנ"י שי"מ שמכה אותם יותר מדאי ול"ע פסידא דלא הדר: (ד) נ"ב גמ' ב"מ קט ע"א:

אנ"ש מהר"ם [א] גי' האשר"י בל' המשנה אבל עושהו כלים ויוצא ומוכר בשוק ואינו יכול למחות לו: מהר"ן שפירא [ב] לדעת רש"י שכתב דכ"ה הוא מנין התינוקות הראוין למלמד א' משמע דיותר מן כ"ה אינו ראוי למלמד א' וממילא משמע עד כ"ה דדי להן במלמד א' וכופין לשכור מלמד אף בפחות מכ"ה ומן כ"ה עד מ' צריכין ריש דוכנא וכשהן יותר מארבעים לשני מלמדין עד נ' וכשהן יותר מנ' אינו די בב' מלמדים וזהו ג"כ לדעת הנ"י והוא דעת הרמב"ם כמבואר ביו"ד סי' קמ"ה אבל דעת התוס' והרא"ש הוא דבפחות מכ"ה אין כופין לשכור מלמד ובכ"ה הוא דכופין מכ"ה עד מ' די במלמד א' בלי ריש דוכנא ומת' עד נ' צריכין ריש דוכנא ומנ' ואילך צריכין ב' מלמדים ולישנא דגמ' משמע כוותייהו וכמבואר שם בב"י בסי' הנזכר לעיל וע"ש שהאריך קצת ליישב לישנא דגמ' לדעת הרמב"ן שהוא דעתו של רש"י ונ"י ודו"ק: [ג] בערוך פי' הלוים בדוכנם בלשון ישמעאל שם האצטבא אבן ועליו עומדים וכן הוא בכאן פירושו ראש האצטבא שם ישיבת הנערים עכ"ל:

שלטי הגבורים

כתב ריא"ז **א** ונראה בעיני שאם היה חבירו דר בעלייה ובא חבירו לעשות תחתיו חנות של נחתומין ושל צבעים יכול העליון לעכב עליו בעבור נזקי ממונו כ"ש בעבור נזקי גופו וריב העשן מזיק לו וגם לבגדיו אבל מבשל התחתון בביתו כדרך שכל אדם מבשל בביתו:

ב דקדק הרשב"א מדתנן חנות שבחצר יכולין למחות בידו ולא קאמר ולא יעשה אדם חנות בחצר ש"מ שאפי' חנות שבחצר שנעשה ברשות אפ"ה יכולין למחות בידו ולומר סבורים היינו שיכולים אנו לקבל ועכשיו אין אנו יכולים לקבל וכ"כ מיי' שהגאונים הורו שאם המזיק ונעשה אומן או גרדי ולא מיחו בו שכניו שאין לנזק זה חזקה דהוי היזק קבוע כקוטרא ובה"כ וכתב הרמ"ה דוקא בעלי אומנות וכיולא בהן שאין קצבה לנכנסין ויוצאין ואין קביעות לכניסתן ויציאתן אבל אי בעי לאוגרי לכמה אנשי דדיירי ביה לא מצי מעכבי אבל הוא עושה מלאכתו בביתו ואין בני החצר יכולים לעכב עליו ולומר אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש ומקול הריחים וכן אין יכולים למחות בידו מללמוד תינוקות של בית רבן ואפי' הם רבים והה"נ לכל מילי דמצוה כגון לחלק צדקה או להתפלל בי'. ומיי' נתן למבוי שאינו מפולש דין חצר שכתב א' מבני המבוי שאינו מפולש מבקש ליעשו' רופא או גרדי בני המבוי מעכבים עליו:

לשון ריא"ז **ג** המלמד תינוקות של עובדי כוכבים יכולין בני חצר לעכב עליו כמו שמעכבים עליו בחנות:

ד כתבו התוס' לפחות מסך כ"ה ינוקי אין בני עיר יכולים לכוף זה את זה להשכיר להם מלמד וכן כתבו הגהות מיי' וטור והרמב"ן כתבו דגם בפחות מסך זה כופין כתב מיי' היו יותר מכ"ה עד ארבעים מושיבים א' לסייעו בלמודם היו יותר על ארבעים מעמידים שנים והרא"ש כתב שעד ארבעים יספיק במלמד א' בלי שום סיוע ומארבעים עד חמשים מושיבין אחד לסייע וכשהן חמשים מושיבין להם שנים: